

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสื่อที่เป็นที่ยอมรับกันว่าใช้ได้ผลดีเป็นอย่างยิ่งในวงการต่าง ๆ โดยเฉพาะในวงการศึกษาก็คือโทรทัศน์ เทคโนโลยีทางด้านนี้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ในการทำงานด้านโทรทัศน์มีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงและทันสมัยช่วยให้การทำงานสะดวกและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

โทรทัศน์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษาครั้งแรกในประเทศทางตะวันตก เมื่อราวเกือบ 40 ปีมาแล้ว โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ได้มีการใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 และใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน (สุรชัย ธิวัชวิเชียร, 2528) สำหรับประเทศไทยนั้นได้เริ่มมีการใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมาโดยเทศบาลกรุงเทพมหานครเป็นผู้ริเริ่มขึ้น จากนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกรมการฝึกหัดครู จึงได้เริ่มใช้โทรทัศน์เป็นสื่อเพื่อการเรียนการสอน ต่อมาราวปี พ.ศ. 2515 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้เปิดสอนวิชาการผลิตรายการโทรทัศน์ขึ้นอีกสาขาหนึ่งด้วย (กองผลิตสื่อทัศนอุปกรณ์, 2530)

สาเหตุที่โทรทัศน์เข้ามามีบทบาทต่อวงการศึกษามากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะโทรทัศน์มีคุณค่าต่อการศึกษา คือ

1. ส่งถึงผู้รับได้อย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว
2. เป็นสื่อที่รวมคุณสมบัติของสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ ภาพนิ่ง ตัวอักษร เสียงประกอบเข้าด้วยกัน
3. เป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ได้ดีเพราะสามารถเห็นได้ทั้งภาพ

และได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตรายการโทรทัศน์มีเทคโนโลยีล้ำหน้ากว่าสื่อชนิดอื่น ทำให้ดึงดูดความสนใจจากผู้ชมได้เป็นอย่างดี
5. ขั้นตอนการผลิตไม่ยุ่งยากมากนัก และผลิตได้อย่างรวดเร็ว
6. สามารถบันทึกเป็นวีดิทัศน์ไว้ใช้งานได้อย่างสะดวก

เมื่อมีการผลิตรายการโทรทัศน์แล้วก็ต้องบันทึกไว้ในวีดิทัศน์ เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้งาน (Kemp, 1985) สามารถจัดทำรายการได้ล่วงหน้าและแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยอยู่เสมอ (เป็รื่อง กุมุท, 2528) วีดิทัศน์เพื่อการศึกษาจึงเป็นสื่อที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนหรือการศึกษาเป็นรายบุคคล จึงเป็นสื่อที่ใช้ได้ดีในทุกระดับการศึกษา คือ ตั้งแต่เด็กเล็กในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับอุดมศึกษา จนถึงการศึกษาจากระยะไกล (ชม ภูมิภาค, 2515)

การผลิตวีดิทัศน์เพื่อศึกษานั้นแตกต่างจากการผลิตวีดิทัศน์โดยทั่ว ๆ ไปเพราะจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ หลายด้าน เช่น อายุ สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Palmer, 1986) ซึ่งในปัจจุบันได้มีผู้สนใจค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดทำโปรแกรมวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา ในหลายด้าน เช่น ความเหมาะสมของเนื้อหา ภาพ เสียง ตลอดจนเทคนิคพิเศษแบบต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ยังมีสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวีดิทัศน์ เพราะตัวอักษรบรรยายประกอบเป็นสิ่งสำคัญที่โปรแกรมวีดิทัศน์จำเป็นต้องมี เพื่อเป็นส่วนที่บอกถึง ชื่อเรื่อง ผู้ถ่ายทำ สถานที่ วัน เวลา สรุปรหัสข้อหรือใจความสำคัญ รวมทั้งบอกตอนจบ (พัฒน์พงษ์ เศรษฐวุฒิกุล, 2530)

โดยทั่วไปตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวีดิทัศน์จะแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. หัวเรื่องใหญ่ ใช้ระบุชื่อรายการ
2. หัวเรื่องย่อย ระบุชื่อเรื่อง ข้อสรุป หัวข้อย่อย หรือสาระสำคัญ
3. หัวเรื่องเจ้าของ ระบุชื่อผู้ผลิต บริษัท เครื่องหมายแทนกลุ่มผลิต

4. หัวเรื่องบุคลากร ระบุชื่อบุคลากรในที่ทำงาน

5. หัวเรื่องตอนจบ ระบุตอนจบ

หัวเรื่องที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในโปรแกรมวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาคือ หัวเรื่องย่อย ซึ่งใช้ระบุชื่อเรื่อง ข้อสรุป หัวข้อย่อย หรือสาระสำคัญ (นิพนธ์ ศุภปรีย์, 2530) ทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและเข้าใจตรงกัน ซึ่งถ้ามีการนำตัวอักษรบรรยายประกอบมาใช้ที่เหมาะสมก็จะทำให้โปรแกรมวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาได้ผลตามวัตถุประสงค์ ตามที่ต้องการ แต่การนำตัวอักษรบรรยายประกอบมาใช้ในโปรแกรมวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาเทคนิคพิเศษมากมาย แต่ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ การนำเอาตัวอักษรบรรยายประกอบซ้อนลงบนพื้นหลังที่แตกต่างกันได้แก่ตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นสีเรียบ ตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นภาพนิ่ง และตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นภาพเคลื่อนไหว ความแตกต่างของพื้นหลังของตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวีดิทัศน์เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสื่อสารทางตา ซึ่งเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้เรียนมากที่สุด (Kemp, 1985)

มีทฤษฎี และงานวิจัยที่แตกต่างกันคือ ไมเคิล แลงฟอร์ด (Michael Langford, 1978) ได้ศึกษาถึงธรรมชาติการมองของมนุษย์ และกล่าวว่าธรรมชาติการมองของมนุษย์ เมื่อเลือกมองสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว สิ่งนั้นจะมีความชัดเจน ส่วนสิ่งที่อยู่รอบ ๆ จะลดความชัดเจนลงไปในนั้นคือการแยกระหว่างภาพกับพื้นหลังออกจากกัน (Thiel, 1981) ซึ่งแสดงว่าไม่ว่าจะใช้พื้นหลังของตัวอักษรบรรยายประกอบแบบใดก็ตามพื้นหลังจะไม่มีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ เพราะมนุษย์สามารถที่จะเลือกมองส่วนหนึ่งส่วนใดก็ได้ แต่จูเจนท์ (Nugent, 1982) ได้ทำการทดลองศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ที่เกิดจากสื่อที่ต่างกัน ได้แก่ ภาพ (Visuals) จากเสียงหรือคำพูด (Audio) และจากสิ่งพิมพ์และตัวหนังสือ (Print) โดยทดลองกับนักเรียนในระดับ 4, 5, 6 จำนวน 210 คน เนื้อหาที่ใช้เป็นร้อยแก้ว โดยแบ่งกลุ่มทดลองออกเป็น 7 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มภาพและสิ่งพิมพ์ ได้ดูภาพและตัวหนังสือบรรยายปรากฏบนจอ
2. กลุ่มภาพ สิ่งพิมพ์ และเสียง ได้ดูภาพที่มีตัวหนังสือบรรยายภาพ และฟังเสียง
3. กลุ่มภาพ และเสียง ได้ดูภาพและฟังเสียงบรรยาย

4. กลุ่มสิ่งพิมพ์และเสียง ได้ดูตัวหนังสือและฟังเสียงบรรยาย
5. กลุ่มภาพ ได้ดูภาพเพียงอย่างเดียว
6. กลุ่มสิ่งพิมพ์ ได้เห็นตัวหนังสือเพียงอย่างเดียว
7. กลุ่มเสียง ได้ฟังเสียงบรรยายเพียงอย่างเดียว

ผลการทดลองปรากฏว่าเมื่อมีการรวมสื่อประเภทภาพและตัวหนังสือเข้าด้วยกัน ผู้เรียนจะได้รับผลการเรียนรู้สูงกว่าการเสนอด้วยสื่อเพียงอย่างเดียวซึ่งแสดงว่าการรับรู้ข่าวสารของมนุษย์นั้นจะสามารถรับรู้ทั้งภาพและตัวอักษรพร้อมกันได้ และทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น (Travers, 1970 : Kemp, 1985 : Spencer, 1988) เพราะฉะนั้นถ้านำตัวอักษรบรรยายประกอบซ้อนลงบนพื้นหลังที่เป็นภาพย่อมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าการนำตัวอักษรบรรยายประกอบซ้อนลงบนพื้นหลังที่เป็นสีเรียบ

เพื่อหาข้อสรุปดังกล่าวจึงน่าจะ ได้มีการศึกษาว่าการนำตัวอักษรบรรยายประกอบมาใช้ในโปรแกรมวิดิทัศน์ที่มีพื้นหลังที่แตกต่างกัน คือ ตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นสีเรียบ ตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นภาพนิ่ง และตัวอักษรบรรยายประกอบบนพื้นหลังที่เป็นภาพเคลื่อนไหว แบบใดจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งผลของการวิจัยที่ได้ย่อมจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการผลิตและการนำโปรแกรมวิดิทัศน์ไปใช้เพื่อการศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบพื้นหลังของตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวิดิทัศน์ที่แตกต่างกัน 3 แบบ คือ พื้นหลังที่เป็นสีเรียบ พื้นหลังที่เป็นภาพนิ่งและพื้นหลังที่เป็นภาพเคลื่อนไหวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานในการวิจัย

นักเรียนที่ศึกษาโปรแกรมวัดทัศนคติที่มีพื้นหลังของตัวอักษรบรรยายประกอบที่แตกต่างกัน คือ พื้นหลังที่เป็นสีเขียว พื้นหลังที่เป็นภาพนิ่ง และพื้นหลังที่เป็นภาพเคลื่อนไหว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. โปรแกรมวัดทัศนคติที่ใช้ในการวิจัยเป็นวัดทัศนคติที่มีเนื้อหาในวิชา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 4 ชาติไทย หน่วยย่อยที่ 4 เรื่อง โบราณสถาน และโบราณวัตถุสำคัญ มีความยาว 15 นาที ตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกระทรวงศึกษาธิการ
2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองบอน โรงเรียนวัดโบสถ์ และโรงเรียนวัดเจ้ามูล
3. ตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวัดทัศนคติที่ศึกษา คือตัวอักษรบรรยายประกอบที่ใช้ในการสรุปหัวข้อย่อยหรือข้อความที่เป็นสาระสำคัญในโปรแกรมวัดทัศนคติเท่านั้น
4. พื้นหลังของตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวัดทัศนคติที่แตกต่างกัน 3 แบบคือ
  - 4.1 พื้นหลังที่เป็นสีเขียว คือ พื้นหลังที่เป็นสีน้ำเงิน
  - 4.2 พื้นหลังที่เป็นภาพนิ่ง คือ พื้นหลังที่เป็นภาพไม่เคลื่อนไหวซึ่งเกิดจากการหยุดภาพในเรื่อง
  - 4.3 พื้นหลังที่เป็นภาพเคลื่อนไหว คือ พื้นหลังที่เป็นเหตุการณ์ที่มีความเคลื่อนไหว โดยอาจเกิดจากการเปลี่ยนมุมกล้อง หรือการดำเนินกิจกรรมของเรื่อง
5. ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวอักษรสีขาว ขนาดและแบบเดียวกันทั้งหมด

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ พื้หลังของตัวอักษรบรรยายประกอบในโปรแกรมวิดิทัศน์ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ
  - 1.1 พื้หลังของตัวอักษรบรรยายประกอบที่เป็นสีเรียบ
  - 1.2 พื้หลังของตัวอักษรบรรยายประกอบที่เป็นภาพนิ่ง
  - 1.3 พื้หลังของตัวอักษรบรรยายประกอบที่เป็นภาพเคลื่อนไหว
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการผลิต โปรแกรมวิดิทัศน์ เพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางในการนำโปรแกรมวิดิทัศน์เพื่อการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ โปรแกรมวิดิทัศน์ เพื่อการศึกษาต่อไป